

виробником і експортером сільськогосподарської продукції.

Поєднання наукової бази з якісною професійною підготовкою, яку відрізняє тісний зв'язок з виробництвом, дозволяє випускникам вищих сільськогосподарських шкіл і інститутів з однаковим успіхом реалізовувати як наукову, так і професійну кар'єру, що є відмінною рисою французької моделі сільськогосподарської підготовки фахівців вищого рівня.

Аналіз системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі Франції, критичне осмислення накопиченого досвіду в системі сільськогосподарської освіти, дають можливість не тільки виокремити основні напрями професійної підготовки, але й виступають як передумови до визначення загальних закономірностей та перспектив розвитку вітчизняної аграрної освіти.

Список використаних джерел

1. Заскалета С.Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу: монографія ; за редакцією С.О. Сисоевої. Миколаїв : Іліон, 2013. 500 с.
2. Michaud G, Kimmel A. Le nouveau guide France. Paris : Hachette 1996. 352с.
3. Le site d'information et de promotion des établissements publics d'enseignement agricole. URL : <http://www.educagri.fr>
4. Service expérimental. Le ministère en charge de l'agriculture expérimente ce téléservice. URL : <http://www.educagriculture.gouv.fr>

Попович Микола
д-р філос. наук, професор, завідувач кафедри

Попович Дмитро
магістр фінансів

Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський, Україна

ЧИННИКИ ТА ПРИЧИНИ АКТУАЛІЗАЦІЇ АГРЕСІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ, ІНСТРУМЕНТІВ Й МЕХАНІЗМІВ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Соціальна філософія теоретично осмислює та зі світоглядних позицій оцінює ті економічні, політичні та культурні явища, що посідають вагомe місце у суспільстві. До таких явищ слід віднести й феномен агресії.

Сучасне людство постає свідком активізації агресивних тенденцій у багатьох сферах життя людини і суспільства та на усіх його рівнях – від глобального до міжособистісного. Активізація агресивності та агресії у сучасному суспільстві – це реакція та відповідь на екологічний, антропологічний та цивілізаційний виклики людству. Тому надзвичайно актуальним є пошук та знаходження шляхів,

інструментів та механізмів подолання чи, як мінімум зменшення агресивності у суспільстві на початок третього тисячоліття.

Провідна роль в утвердженні у окремої особистості та суспільства у цілому неагресивного світогляду традиційно відводиться низці соціальних інститутів, а саме сімейному вихованню, системі освіти, мистецтву, релігії. Разом з тим, кожен із перелічених інститутів мінімізації агресії у суспільстві в останні десятиріччя є об'єктом трансформаційних та деструктивних процесів. Дійсно, під впливом процесів глобалізації, освіта не розглядається як самоцінність та соціальне благо, а постає у вигляді послуги; комерціалізація буття людини, ревізія соціального статусу сім'ї заважає їй виконувати виховну функцію; нове мистецтво, насамперед екранне, сприймається не стільки інструментом протидії агресивних світоглядних настанов, скільки засобом їх утвердження.

Досліджувана проблема виходить за межі вузького наукового інтересу і носить важливе практичне значення для суспільств перехідного типу, до яких можна віднести й українське. У суспільств транзитного типу відбувся розрив із соціальним устроєм та світоглядними орієнтирами суспільств попереднього типу, проте, незавершеними залишаються процеси становлення нової соціальної архітекτονіки та нових світоглядних орієнтацій, які б відповідали якісно новому етапу суспільного розвитку.

Феномен агресії досліджується багатьма науками – соціологією, політологією, психологією, культурною антропологією, конфліктологією, психотерапевтією, психіатрією та іншими галузями знання. Але комплексне соціально-філософське осмислення агресії у своїй системності і повноті до сьогодні відсутнє.

Феномен агресії потребує комплексного та системного аналізу, котрий охоплює значну кількість вимірів, рівнів, форм та аспектів його теоретичного осягнення. Такий аналіз є можливим лише у контексті соціально – філософського знання. Як відомо філософське знання – це знання всезагальне, раціональне, теоретичне, метафізичне, екзистенційне, дискурсивне, діалогічне, поліфонічне, аксіологічне, софійне, критичне, недогматичне, неалгоритмічне.

Ми проаналізували десятки підходів розуміння сутності агресії, які представлені в літературі вітчизняними та зарубіжними дослідниками (О. Дроздов, О. Качмар, Ф. Александер, Р. Берон, Д. Коннор, К. Лоуренц, Д. Річардсон тощо) й дійшли висновку, що жоден з них не пропонує універсального, вичерпного визначення агресії. Разом з тим кожен з цих підходів пропонує розгляд якогось істотного та ключового аспекту розуміння природи агресії. Ми не ставимо перед собою завдання здійснити своє власне авторське формулювання дефініції поняття «агресія». На нашу думку, феномен агресивності, найбільш коректно варто інтерпретувати як стійку рису особистості, що маніфестується у дієвому виявленні нетерпимості до інших точок зору чи поведінки, неприйнятті існуючого стану справ чи речей в колективі або соціумі, їх запереченні та гострому протиставленні відносно них власної альтернативи [2].

Ми намагаємося стисло розглянути особливості прояву агресії у соціокультурних просторах міжособистісної взаємодії, соціальних груп та сім'ї. Прояви агресії у цих соціокультурних просторах детерміновані об'єктивними трансформаційними процесами – глобалізацією та антиглобалізацією, модернізацією та демодернізацією, поширенням та поглибленням мережевої комунікації, розвитком

сма́рттехнологі́й, урба́нізацією, маргіналізацією, поглибленням диспропорцій у майновому становищі між індивідами в суспільстві, загостренням проблем безпеки в усіх сферах життя, зростанням чисельності людей, яким притаманний комплекс меншовартості. Актуалізація агресії пов'язана також із суб'єктивними чинниками – а саме – зміною статусних ролей, потребою панування над іншими людьми, нетерпимістю, невмінням діалогувати, психічними патологіями, комплексами та фобіями.

Форми прояву агресії в соціальній групі та суспільстві багатоманітні. Це – активна й пасивна агресія, вербальна й невербальна агресія, насильство, війна, тероризм, гібридна війна, мобінг, тролінг, кібербулінг тощо. Розкриття сутності агресії, її видів і форм дозволить знайти засоби її упередження та мінімізації й обґрунтувати ефективність їх застосування.

Засобами мінімізації та подолання агресії в соціальній групі є: м'який менеджмент, створення сприятливого психологічного клімату в трудовому, студентському, військовому колективі, дистанціювання від авторитарного стилю управління та запровадження стилю демократичного, створення можливостей для самореалізації особистості, прозора конкурсна система обрання на посади, справедливе оцінювання знань у школах та вузах, відкриття так званих соціальних ліфтів.

Специфічним соціокультурним простором актуалізації агресії є сім'я, але ефективні засоби її подолання поки що не знайдені. У сучасній сім'ї відбуваються складні трансформаційні процеси. Як от – зміна статусної ролі жінки у сім'ї, зміни у подружніх взаєминах, стосунках батьків із дітьми, у взаєминах між різними поколіннями, послаблення компенсаторної функції сім'ї. Традиційні стратегії упередження агресії в сім'ї стають неефективними. Разом із тим, українське суспільство не може запропонувати нових, більш ефективних стратегій та практик.

У процесах розв'язання інтерперсональних та соціальних конфліктів, упередження та мінімізації агресії доцільно застосувати потенціал та можливості соціально-культурних практик – ритуалу, антропотехнік, мистецтва та релігії. В соціальній філософії ритуал розглядається у його широкому, культурному, а не метафізичному і сакральному контексті. Ритуал, це особливий, впорядковано-демонстративний спосіб поведінки який складається з культурно-стандартизованого набору дій. У сучасному суспільстві ритуал залишається важливим інструментом відтворення соціальних зразків і унормування соціального життя. Шляхом ритуалізації, раціонального підпорядкування правилам, агресія може бути мінімізована та трансформована у соціально-корисну діяльність. Різновидами ритуалізованої діяльності виступають спортивні ігри, реконструкції історичних подій, лицарські турніри, новорічний карнавал, колядка, вертеп, Маланка. Ефективними інструментами упередження та мінімізації агресії виступають антропотехніки. Вони дозволяють особистості шляхом самозаглиблення у свій внутрішній світ, тренувань свідомості й тіла викоринити агресивні світоглядні орієнтації та деструктивні риси психіки, отримати контроль над власними тваринними інстинктами. Антропотехніки ефективні й у випадках гармонізації взаємин з іншими особистостями та у подоланні власних комплексів і фобій.

Універсальним чинником зменшення агресії є мистецтво. Одним із евристичних інструментів гармонізації внутрішнього світу людини, який закладений у високому

мистецтві (класичному і народному), є естетичний катарсис. Катарсис дозволяє трансформувати трагізм та жорстокість реального життя у естетичні переживання (співчуття, милосердя, прощення, покаяння). Але сучасне масове мистецтво, в його маргінальних формах, породило феномен антикатарсису, що актуалізується через почуття агресії, відчуження, гніву, приниження, безвиході, відчаю та, на відміну від справжнього катарсису, не сприяє гармонізації внутрішнього світу людини, а навпаки поглиблює дисгармонію та породжує хаос і порожнечу в ньому.

Події на Майдані, війна проти російської агресії на Донбасі, масовий волонтерський рух, породили в нашому суспільстві феномен соціального катарсису. Соціальний катарсис трактується нами як процес переживання з позицій гуманістичного світогляду значущих для конкретної особистості і великої частини суспільства подій. Він здійснює очищення світоглядної свідомості від деструктивних ціннісних орієнтацій. Соціальний катарсис виступає ефективним інструментом мінімізації агресії та гармонізації конфліктних ситуацій в суспільстві, забезпечує широке залучення соціальних суб'єктів у трансформативні суспільні процеси.

Релігія, з одного боку є чинником мінімізації, та в той же самий час, активізації агресії у суспільстві. Це пояснюється амбівалентним характером релігії. Християнська етика та етичні кодекси інших світових релігій сповідують цінності терпіння, примирення, прощення, милосердя та скромності.

Водночас, релігія, як соціальна інституція, здатна поставати ініціатором масового насильства в таких формах його маніфестації як хрестові походи, інквізиція, релігійний фанатизм і екстремізм та релігійна нетерпимість. На нашу думку, раціоналізація міжконфесійних відносин здатна мінімізувати протистояння між конфесіями та сприяти поглибленню діалогу між ними.

Значний потенціал протидії утвердженню агресивних світоглядних настанов та агресії у суспільстві закладений в освіті. В сучасній освіті актуалізуються дві тенденції її розвитку. З одного боку, це трансформація та модернізація системи освіти, які орієнтують освіту на підготовку сучасного фахівця, практика й прагматика, здатного конкурувати на ринку праці. В той же час, призначенням освіти з найдавніших часів є формування цілісної та гармонійної особистості. Лише цілісна особистість здатна критично мислити, раціонально розв'язувати соціальні протиріччя спираючись на ідеї гуманізму, толерантності та діалогу. Така особистість прагне досягнути консенсусу в процесі прийняття рішень. Провідна роль у вихованні толерантної, гуманістично-орієнтованої особистості належить соціально – гуманітарним дисциплінам, й в першу чергу – філософії.

Агресія, в певних умовах, може мати й позитивну спрямованість. Позитивна агресія може виступити інструментом консолідації суспільства перед обличчям відкрито маніфестованих чи прихованих загроз, та механізмом його самозахисту і самозбереження.

Прояви агресії у сучасному українському суспільстві зумовлені, на нашу думку, трансформацією суспільних відносин (насамперед відносин власності та розподілу) та суспільної свідомості, суперечливим характером процесів націє- та державотворення, соціальною нестабільністю, яка маніфестується у поглибленні прірви між багатими і бідними, а також у невмінні громадян України користуватися правами та свободами, які надає демократія. В транзитному українському суспільстві відбувся відхід від світоглядних орієнтацій тоталітарного радянського суспільства. Проте, станом на

сьогодні, не відбулося остаточного формування нового демократичного гуманістичного світогляду. В духовному житті сучасного українського суспільства утворився світоглядний вакуум, який частково заповнюється релігією. Відсутність гуманістичних та демократичних світоглядних орієнтацій у представників деяких прошарків суспільства – переважно маргіналізованих – поглиблює агресивні та депресивні настрої у суспільстві.

Гібридна війна Росії проти України становить загрозу щодо збереження української державності, національної і культурної ідентичності українців. Гібридна війна спирається на використання протиріч та деструктивних дій і акцій (терактів, вбивств політичних діячів, кібератак), котрі штучно створюються в Україні державою агресором – Росією. Ефективною стратегією протистояння гібридній агресії Росії проти України може стати підтримка у ЗМІ і соціальних мережах проукраїнського дискурсу та потужна протидія деструктивним для українського суспільства дискурсам (тролінгу, відвертої брехні, фейковим «новинам», дезінформації). В середині суспільства універсальною стратегією протистояння викликам гібридної війни є діалог і толерантність.

Список використаних джерел

1. Бэрн Р., Ричардсон Д. Агрессия ; пер. с англ. Р. Бэрн. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 352 с.
2. Качмар О.В. Феномен агрессии в социокультурной динамике: социально-философский анализ : монография. Ивано – Франківськ: Місто НВ, 2017. 312 с.
3. Лоуренц К., Федоров А.И. Агрессия (так называемое зло). Москва : Культурная революция, 2008. 616 с.
4. Налчаджян А. Агрессивность человека. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 734 с.
5. Connor D. Aggression and Antisocial Behavior in Children and Adolescents: Research and Treatment 1st Editio. New York : Guilford Press, 2002. 480 p.

Прокопова Ольга

канд. пед. наук, доцент

Павельчук Юрій

канд. техн. наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ АСПЕКТ

Розвиток інформаційного суспільства породжує нові вимоги до характеристики і якості професійної діяльності спеціалістів вищої кваліфікації, у тому числі й аграрного напрямку. Існує актуальна потреба вищої професійної школи в моделюванні соціально-людських і природних освітніх комплексів, що обумовлена соціальними перетворенням в АПК.